

Lev Detela

MOJ POGLED NA SKUPNI SLOVENSKI (KULTURNI) PROSTOR *ali poskus prikaza TREH SLOVENIJ kot nedeljivega veznega člena skupne slovenske usode*

Pred dobrimi tridesetimi leti, v času boja za samostojnost Slovenije, ki je bil tudi čas postopne demokratizacije nove suverene slovenske države, so se vsi člani narodne strukture, živeči zaradi zgodovinskih dejstev tudi izven Slovenije, kljub razdvajajočim ideologijam in mentalitetam različnih skupin in posameznikov, začeli vedno bolj približevati drug drugemu. To približevanje in sodelovanje pa je kljub dobrim namenom ostalo velikokrat le na pol uresničeno.

Dejstvo je namreč, da smo Slovenci zaradi zgodovinskih razlogov kljub v samostojni državi živečem narodnem jedru že več kot sto let razkosan narod. Govorimo lahko najmanj o treh Slovenijah, saj ne živimo le v Republiki Sloveniji, temveč tudi na avtohtonih „zamejskih“ področjih v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem – in poleg tega po vsem svetu v razpršeni diaspori.

Politična dogajanja po koncu avstro – ogrske monarhije so nas iz naročja te multinacionalne države, v kateri smo se v 19. stoletju že dobro narodnotvorno afirmirali, izpostavila v težavne položaje.

Veliki politiki sveta, ki so po koncu vojn in kriz postavljali meje novih držav več ali manj po okusu močnih in velikih in zarisali te meje na uradnih zemljevidih z debelimi rdečimi črtami, so prevečkrat pozabili, da pod zemljevidom uradnih danosti obstoji še neki drugi neupoštevani zemljevid velikokrat skoraj pozabljenih narodov in narodnih skupnosti. Ta zemljevid se velikokrat ne krije z državno potrjenimi oziroma uradno priznanimi zemljevidi sveta.

Različne stoletne zgodovinske premene in z njimi povezana razkosanost slovenskega etničnega ozemlja v različne državne in

politično – ideološke sisteme se je globoko zarezala v psiho številnih slovenskih generacij. Kljub razkosanosti narodnega prostora je kljub legendarni tradicionalni slovenski neslogi pri številnih vprašanjih ostala vsaj načelno v ospredju zavest o enotnosti in povezovanju v konstruktivni različnosti, kar pa je (bilo) moteče za privrženca določenih premalo tolerantnih ideologij.

Vsi današnji strukturalno različni obrazi slovenstva so rezultat konkretnih realnih danosti, v katere je izpostavilo Slovence v osrednji Sloveniji, v tako imenovanih zamejstvih in v izseljenstvu. Zahteva po skupnem enotnem kulturnem prostoru, ki že dolgo vrsto let zdaj močnejše in potem spet bolj potihno doni v čas in prostor iz vseh treh Slovenij, je ob tem le izraz nujnosti vsepovezujoče perspektive civilizacijsko, tehnološko, kulturno in duhovno razvitega naroda v posebnem položaju.

Enotnost slovenskega kulturnega prostora se po mojem mnenju lahko razvija le tolerantno v dialogu povezanih različnosti, kar zahteva visoko mero strpnosti. Nujno potrebno je ustvariti pozitivno ozračje, v katerem si nihče ne jemlje v zakup edinozveličavne pravice o razsojanju o pravem ali nepravem delovanju. Skupno skušajmo ustvariti tak akcijski prostor sodelovanja, ki bi čim bolj koristil slovenski skupnosti in jo tudi v mednarodnem kontekstu afirmiral v širšem nadnacionalnem prostoru.

Ena prvih velikih pobud za skupni slovenski kulturni prostor se je dogodila še v času hladne vojne med Zahodom in Vzhodom na obronkih domovine v Dragi pri Trstu, kar dokazuje, da lahko obrobje postane središče in osišče dogajanja. Tam je Društvo slovenskih izobražencev v Trstu že v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja uresničilo realni dialog med različno mislečimi. To so bili tako imenovani „svobodni mikrofoni Drage“, ki tudi danes še niso utihnili in nakazujejo pot v odprtost in strpnost.

Večkrat kritizirano samozazrtost raznih posameznikov in skupin v lastni prav brez upoštevanja drugih in drugačnih stališč je zlasti v

preteklosti, ko ni bilo na razpolago današnjih komunikacijskih sredsrev obremenila tudi sicer čudovita, a mnogokje nekoč težko dostopna pokrajina s številnimi gorami, dolinami, soteskami, deročimi rekami in v nekdanjih časih ponekod skoraj neprehodnimi gozdovi. Taka pokrajina povezuje, a tudi odtuja ljudi. Tako ni čudno, da se je po vseh kotih in koticah slovenskega sveta razvil svojevrsten lokalni egocentrizem, ki je včasih bolj škodljiv kot koristen. Toda dandanes človek ni več žrtev nekdanje ujetosti v samolastno zaprtost, zamejen v domačem kraju in nepovezan z drugim in nevarno drugačnim v oddaljenih krajih v med seboj nepovezanimi področji.

Morda tudi iz tega zgodovinsko – geografskega konteksta izvira naša včasih preveč zamejena skepsa do drugačnega, čeprav bi bila resnična šansa za uspeh in prodor predvsem dialog in kompromis ob vključevanju v širši mednarodni utrip.

V resnici bi namreč morali biti svoje sreče kovači, ki ne smejo nikoli zanemariti globalnega položaja, v katerem smo skupaj s svetovno družbo soočeni z večsmernimi, zapletenimi in predvsem za manjše narode velikokrat tudi nevarnimi procesi, ki jih lahko blažimo in odpravljamo samo v dialogu s sosedom, saj nismo le Slovenci, temveč tudi državljani sveta.

Zdaj, ko jedro sicer manjšega, a pokrajinsko in komunikacijsko razvejenega področja, na katerem govorimo različne oblike slovenskega jezika, dejansko predstavlja suvereno državno politično enoto in so tudi skoraj vsi drugi člani slovenskega naroda nahajajo v Evropski uniji, je zemljevid evropskih danosti nedvomno spodbudno drugačen. Živeti polno slovensko življenje pa kljub tem pozitivnim možnostim še vedno pomeni upirati se prisilam, nekulturi, neaktivnosti. Številne slovenske pobude v Sloveniji in pri Slovencih v zamejstvu in po svetu so tista živa voda bogatega življenja, ki vliva v našo stvarnost samozavest in pogum. Truditi se moramo za oblikovanje kritične perspektive v prihodnost, ki jo je na kulturnem

področju potrebno oblikovati s skupnimi združenimi napori neverjetno številnih pobud združenj, društev in posameznikov iz vseh treh Slovenij.

Biti suveren gospodar svojega narodnega položaja, vsekakor ne pomeni, da moraš biti, da povemo s Prešernom, „sosedu vrag“, temveč resnični „sosed“, miroljuben in suveren „mejak“. Sodobno slovenstvo teži v tako vizijo slovenske suverenosti v okvirih demokratičnih in miroljubnih svetovnih danosti. Usoda mlade slovenske države kljub njenim sedanjim napakam to najbolje dokazuje.